

IZZÓ SZÍNEK A VAKOLAT ALATT

(PÁLI SZENT VINCE HALÁLÁNAK 300. ÉVFORDULÓJÁRA)

Érdekes tanulmány a századokkal ezelőtt betemetett és napjainkban feltárt freskók története. Valamikor talán kopottságuk vagy a változott ízlés indokolta, esetleg súlyos okok követelték, hogy eltüntessék a szemek elől. Most valamelyik jószemű szakértő feltevései és próbavései alapján feltárták a régi képet, lemosták a ráfestett réteget, s a kibontott vakolat alól elfelejtett színek és vonalak bontakoznak elő. Az épségben vagy töredékesen előtűnő freskó sokszor azt bizonyítja, hogy nem a ráfestett kép volt az igazán értékes és számunkra sokatmondó, hanem a most előbontakozott eredeti, amelyet annak idején — ki tudja, miért — oly nagy buzgósággal rejtettek el az utókor elől.

Páli Szent Vince alakja immár három évszázad óta leszűrődött értékelésben áll a világ előtt. Pályafutásának állomásai, mint egy freskósorozat képei, következetesen az életszentség teljességében és a felebaráti szeretet hőségének szerepében láttatják őt, kezdve attól, hogy a gyermek Vince élelmet oszt a szegényeknek, a háború és éhínség idején népe atyjává magasztosult apostolon át a szobájához kötött aggastyánig, aki bölcsen, áttekintéssel vezeti két szerzetescsaládját és jólszervezett szeretetművét.

Akárcsak a lappangó freskót sejtő műtörténész, e regényes jelenetek láttára Szent Vince életének tanulmányozói is hangsúlyozták, hogy pályafutásának egyes részletei meglehetősen homályosak. Az utóbbi évtizedek kritikus elméi, nem ijedve meg a kegyeletsértés vádjától, már fel is tételezték, hogy Vince életének egyes jelenetei nem történhettek úgy, ahogy életrajzában olvashatók. Az életrajzírók bizonyára kihagytak egyes fontos mozzanatok, az így támadt rést költött fordulatokkal töltötték ki, a kevésbé vonatkozó részeket pedig önkényesen retusálták. Néhány „próbavézés” azután igazolta is ezeket a feltevéseket. A mai kutatás feladata tehát az, hogy a rárakódott rétegek alól eredeti színeiben bontsa elő az igazi *Vincent de Paul* hiteles képét.

Szent Vince első életrajzírója, *Abelly*, aki élete utolsó huszonöt évében személyesen ismerte és figyelte hősünket, az idős Vincéről hű képet ad, de előbbi éveiről, különösen fiatalkoráról csak hallomásból merített, ellenőrizetlen adatokat szolgáltat. Ezekből kerekítette a kora ízléséhez szabott, egysíkúan magasztaló életrajzát. A későbbi ífók az ő művéből merítettek.

Tény például, hogy *Vincent de Paul*, aki talán éppen ezért később, mint kora papságának nevelője, a trentói zsinat határozatai végrehajtásának szigorú szorgalmazója lett, a Franciaországban akkor elterjedt szokás szerint az előírt életkor elérése nélkül, 19 éves korában vette fel az áldozópapság rendjét. Mivel szentelésének időpontja általánosan ismert volt, a missziópapok új főnöke el akarta tüntetni a szemetszűrő hibát s ezért Vince sírkövére 1581 helyett az 1576-os évszámot vésette születési évnek. Így öt évvel öregítette meg Vincét, hogy a be nem avatottak és főképp az utókor előtt úgy tüntesse fel, mintha szabályosan, huszonnégy éves korában szentelték volna. Csak az újabb kutatás derítette ki, hogy Vincét előírásellenesen szentelték pappá és nem nyolcvanötödik, hanem nyolcvanadik évében halt meg. *Abelly* terjesztette azt a tévedést is, hogy *D'Ossat* bíboros 1608-ban titkos megbízatással Párizsba küldte Vincét,

ami már csak azért is lehetetlen, mert a bíboros a megjelölt időpontban már évek óta sírjában pihent. Érthető, hogy az ilyen adatközlések bizalmatlanságra hangolták a mai kutatókat Abelly iránt.

Kétségtelen, hogy a legendás elemek képződését közvetve maga Vince is elősegítette. Így valahányszor kérdést intéztek hozzá a tuniszi fogsága ügyében, azonnal másra terelte a társalgást, vagy semmit sem szólt, csupán sejtelmesen mosolygott. Társai a hallgatást és a mosolyt igenlő feleletnek vették és Vince történetébe beleszótták a fogság regényes, de az újabb kutatás által erősen megkérdőjelezett fejezetét.

Általában a mai megállapítások szerint az ötvenes éveiben egyensúlyra talált Vince sok tekintetben más jellemképet mutat, mint a huszas és harmincas éveket tipró. Az idős Vince szent, — a fiatal még korántsem az. Igaz viszont, hogy éppen ezek a később levetett gyarlóságok hozzák őt emberközelségbe. Hasznos tehát, ha az eddig takargatott mozzanatokat is elővesszük, mert sokszor éppen ezek világítanak meg egyes, eddig nem eléggé értett kérdéseket. Itt egy példa erre *Szent Marillac Lujzára* vonatkozóan. Életrajzírói homályba burkolták, hogy Lujza házasságon kívül született. Atyja, az előkelő *Louis de Marillac* elismerte gyermekének és gondoskodott róla. Anyja valószínűleg szolgáló volt, akit atyja nem vehetett feleségül s akit Lujza sohasem ismerhetett. Ez a körülmény lélekta- nilag is magyarázza, miért karolta fel Lujza oly szeretettel az utcára kitett gyermekeket, miért alapított női szerzetet, amelynek tagjai anyai gondoskodással nevelik a társadalom kivetettjeit. Ennek a mindössze 149 centiméternyi asszonykának fagyás rútitotta el az arcát. Feltehető, hogy kisebbrendűségi érzését is kiegyenlíteni, kompenzálni igyekezett az- al, hogy lelki nagyságra és erkölcsi kimagasodásra törekedett.

Figyelemre méltó, hogy *Coste* és *Cognet* kritikai művei elé írt bevezetésekben *Verdier* majd *Slattery* lazarista általános főnökök is helyeslik Szent Vince élettörténetének erélyes tisztázását. A háromkötetes életrajz írója, *Pierre Coste* jelenti ki: „*Szent Vince életrajzát megtisztítjuk a belé- csúszott legendáktól; teljes kritikai életrajzra törekszünk. Az igazi törté- nész feladata nehéz, mert a valóságot kell kibogoznia az események halmozából és el kell választania a képzelet szüleményeitől. Az utóbbiakat könyörtelenül el kell vetnünk, még akkor is, ha ezzel sértjük a gyengéd lelkek kegyeletérzését...*”

A fiatal Monsieur Vincent

Szent Vincét olyan szentnek nevezhetjük, aki ötvenéves korában vált kiforrott egyéniséggé. Húszéves korában a prolongált kamaszkor, har- mincéves korában a szertelenség, negyvenéves korában még mindig az iránykeresés jellemzi. Legalább 15, egyesek szerint 25, szerintünk körül- belül 30 év telik el, míg sok vívódás, visszaesés és újrakezdés árán kiala- kul az a nagy szent, akinek Vincét ismerjük. Mivel ez a magára talált és öregkorában is dinamikus egyéniség talány lenne számunkra előbbi élete ismerete nélkül, és az idős Vince megértéséhez épp a fiatalokora szolgáltatója a kulcsot, próbáljuk meg végigkísérni jellembeli alakulását.

Élete első feléhez a francia katolicizmus bomlásának tünetei festenek nyomasztó hátteret. A XV. század romlott erkölcesi, majd a XVI. század vallási villongásai elseperték a középkorban alapított papnevelő iskolá- kat. A trentói zsinat határozatai még hosszú időn át holt betűnek számí- tottak az országban. A püspökök csak úgy biztosíthatták a papi utánpót- lást, hogy a jelentkező ifjakat rövid tanulás, főleg latin nyelvoktatás után

kéthetes tanfolyammal készítették elő az áldozópapságra, s a 19—20 éves korban felszentelt fiatalok hamarosan plébániák vezetői lettek. Hivatottságot, erkölcsi kellékeket, tudást így nem is igen kívánhattak tőlük; tömegesen kerültek a falusi plébániákra sokszor még a szentmisét is egyéni ritus szerint végző, a feloldozás szavait sem ismerő papok. A jómód és a tétlenség könnyen konkubinátusba és iszákosságba sodorta őket. Nem csoda, hogy kiüresedtek a templomok. A kor figyelői, akik a helyzet orvoslására semmi megoldást nem láttak, attól tartottak, hogy pár évtized múltán francia földön nyoma sem lesz a katolikus hitéletnek.

Ilyen kornak a gyermeke Vince. Bár mint gyermek a papi életre vonzó jó példákat nem igen láthatott, őszintén vágyódott az egyházi szolgálatra. Szemben a falusi papok életmegoldásával ő nagy tudású pap kívánt lenni. Édesatyja két ökrét is eladta, hogy azok árából fedezze fia tanulmányi költségeit. Azzal az apa is tisztában volt, hogy szegény fiút csak a tudása emelheti a nagyobb javadalmú városi papok közé.

Hiába forgatjuk *Pfliegler* papi típusánát, a „*Priesterliche Existenz*” lapjain nem találunk olyan típuscsoportot, amelybe beilleszthetnénk Vince ifjúkori karakterét. A legújabb kutatások nyomán elmondhatjuk, hogy a jó és buzgó pap típusát nagyjából megközelíti, de mai szemmel nézve akadnak bőven hibái is. Feljegyzik róla, hogy paraszti ruhába öltözött, sánta édesanyját, egyszerű származását szégyeli diáktársai előtt, adósát börtönbe vetetti. Szervezőképessége nagy, de a legéltrevalóbb ötleteket és indításokat mindig másoktól kapja. Erősen vonzza az embereket, ez azonban beképzeltté is teszi. Összetett jellem, akiben e tulajdonságok egymásra zsufolódnak, sőt kiegészülnek néhány ellenszenves vonással.

Vince a toulousei egyetemen tanul, de a doktorátusig már nem jut el, mert időközben megnyílik előtte az érvényesülés könnyebb módja is. Fölöttesei felfigyelnek ritka képességeire s aki tizenöt éves korában még apja sértéseit terelgette, tizenkilencévesen már felszentelt pap, pár év múlva kanonoki javadalmat és apáti infulát kap. A siker el is ragadja. Grófok, hercegek, bíborosok ismeretségét keresi, királyoknak és királynőknek lesz tanácsadója. Közben a pénz szerepe is bántó hangsúlyt kap életében. Folyton adósságokkal küzd. Egyéniségében volt valami vele született kedvesség és férfias hatóerő, amelyet annak idején a „*charme*” szóval jelöltek. Amerre csak megfordult, felkeltette a nők érdeklődését. *Alexis Carrel* állapította meg „*Az ismeretlen ember*” című munkájában, hogy a nagy művészek, hódítók és szentek biológiai értelemben is teljes értékű férfiak. A „*Medaille Miraculeuse*” folyóirat ünnepi számában olvassuk, hogy azután is, amikor az életszentség útjára lépett, valóságos női udvar (*cour féminine*) csoportosult Vince köré, elsősorban városi előkelő hölgyekből, később áldozatos lelkű falusi leányokból. Az előbbieket óriási pénzszegek előteremtésével, ékszerük odaadásával támogatták munkáját, az utóbbiak életük kockáztatásával dolgoztak szeretetműveiben: ápolták a járványos betegeket, temették a halottakat. Mindenesetre legalább is eleinte, nem lehetett kedvező számára ez az adottság, ez a hatóerő egy olyan korban, amelyben a bűnös papok nagy száma amúgyis rossz példát adott a papjelölteknek.

A fiatal Vincét nevelőnek hívták *Gondi* gróf családjához. A grófnét mindenki erényekben tündöklő asszonynak ismerte, erénykoszorújából azonban az okosság kétségtelenül hiányzott, mert nem vette észre, hogy aggályos természetével, képzelődéseivel, túlzott ragaszkodásával mennyire terhet jelent Vince számára. Vincét ekkor már megérintette a „szánom a sereget” érzése; tudta, hogy az elhagyott nép mellett a helye. Ugyanekkor egy idegen asszony nyafogásait kellett hallgatnia, akiben a hisztéria ár-

nyalati beütései is megtalálhatók... Csakis úgy segíthetett magán, hogy minden bejelentés nélkül megszökött a gróféktól. Gondiné minden befolyását latba vetette, hogy lekiatyja, aki nélkül ő „üdvözülni sem tud”, visszatérjen. A kitűnő Bérulle tanácsára Vince vissza is tért a Gondiházhoz, de csak azzal a feltétellel, hogy a birtokon élő 8.000 embernek is lelkipásztora lesz. A grófnénak használt a leckéztetés. A magas műveltségű asszony figyelmét a népre, a szegények gondozása felé irányította a fiatal pap; a szegények gondozása viszont értékes ötletekkel és meglátásokkal lobbantotta ki Vince szervezőtehetségét, különösen a falusi nép misszionálisa tekintetében. Gondiné férjével együtt nagy összegű alapítványt tett és mint társalapító közreműködött később a misszióspapok társaságának létrehozatalában is. Am fenkölt gondolkodása ellenére akaratlanul is a „végzetes asszony” szerepét tölthette volna be Vince életében, ha ez váratlan távozásával tudatára nem adja, hogy állandó közelsége zavaró és kínos számára. Mikor Gondiné szent halállal befejezte életét, Vince fellélegzett, mintha súlyos feszélyezettségtől szabadult volna.

Ekkor toppant Vince életébe az özvegygé lett *Le Gras* asszony, *Marillac Lujza*. Vince vonakodva vállalta újabb női lélek vezetését. Lujza személyében azonban csakhamar olyan nagyrahatott lelket ismert meg, akinek vezetése őt magát is megkomolyította és gazdagította, s aki munkatársa lett a *Szeretet Leányai* szerzetestársaság megalapításában. A nehezen vállalt „lelkigyermek” lett Vince mesterműve. Az idén, Szent Vince és Szent Lujza halálának 300. évfordulóján a párizsi Notre-Dame székesegyházban nemcsak Szent Vince holttestét ravatalozták fel, hanem lelkiatyja mellett kristálykoporsóban ott pihent Szent Marillac Lujza holtteste is.

A tuniszi köztéték

Az idős Szent Vince nyilvánosság előtt többször méltatlannak, nagy bűnösnek vallotta magát, aki hűtlen lett keresztiségi fogadásához. Kijelentését ne tekintsük üres alázatossági szólamnak, legfeljebb túlzó önbírálatnak, és értelmezzük érdeme szerint. Mivel azt is említette, hogy ifjúkorában a „pók hálójába” keveredett, keressük meg e fiatalkori kallódás nyomait. Talán megtaláljuk azt a pontot, amelyet az idős Vince szívesen kitorölt volna életéből, s amelynek tisztázása fiatalkori jellemképéhez kiegészítő vonásokat szolgáltat.

1605-ben — huszonégyéves korában — Bordeaux tájékán nyomtalanul eltűnt ismerősei elől. Két évig senki sem tudott róla. Bizonyos, hogy akkoriban eladósodott. Azt is feltételezték már, hogy megszökött hitelezői elől. 1607-ben Avignonban ismét feltűnt és jötevőjének, *Comot* ügyvédnek küldött két levelében leírta, hogy hajón utazva török kalózok kezére került, akik Tuniszban eladták a rabszolgavásáron. Halászhoz, majd orvoshoz, végül egy trigámiában élő, hitétől elpártolt volt szerzeteshez került. Ennek egyik felesége gyakran kiosont hozzá a földre, ahol dolgozott; s ő nemcsak énekével bűvölte el a török nőt, hanem vallása bűnségét is megérezte vele. A mohamedán nő szemére hányta férjének bűnösségét, azt, hogy elhagyta Istenét és hivatását. A renegát szerzetes erre magába szállt. Vincével együtt átszökött Európába, s ott kibékült az egyházzal. A kalandos történetet Vince sajátkezűleg írt két levele őrizte meg az utókor számára. Magának az írásnak hitelességéhez kétség nem fér.

A rabszolga énekét hallgató lefátyolozott török nő az ezeregyéjszaka jeleneteibe illik, a szökési jelenet pedig eléggé valószínűtlen: Vince törékeny csónakon egyszerűen átladikázik a Földközi tengeren, zavartalanul

megteszi a több mint ezer kilométeres utat, mikor gályák és kalózhajók siklanak a vizen... Egy mohamedán nő ráveszi az aposztata férjét, hogy térjen vissza az igaz Istenhez és hagyja el három feleségét, s az elvetemült szerzetes csak úgy, pár szó hatása alatt megtér... Mindez a valószínűséggel határos, de mindenesetre Vince levele Tuniszról olyan leírást ad, amely nem illik rá a város földrajzi képeire... Két évig van török földön, mégsem tanulja meg a nyelvet... Sok hasonló nehézség mérlegelése után *Rédier* és követői úgy itélik, hogy a tuniszi közjáték történetében a hamis keveredik az igazzal, vagyis Vince fogsága igaz ugyan, de nem történhetett úgy, ahogyan elmondja. *Grandchamp* és nyomában más kutatók viszont, csokorba gyűjtve az elbeszélésben található valószínűségeket és lélektani képtelenségeket, az egész tuniszi fogságot elejétől végig mesének minősítik. Szerintük a fiatal Vince, aki tékozló életmódot folytatott, alibit akart szolgáltatni viselt dolgainak elpalástolására. Ezt a feltevést alátámasztja az is, hogy Vince sohasem beszélt tuniszi fogságáról. Pár évvel halála előtt, mikor megtudta, hogy az ügyvéd családja még őrzi e leveleit, könyörgött rendtársainak, hogy semmisítsék meg ezeket a „nyomorult” írásokat. Ha Vince valóban rab volt Tuniszban és fogsága úgy folyt le, amint elmondta, akkor érthetetlen, miért burkolta hallgatásba az egész ügyet s miért akarta eltüntetni nyomait.

Nem valószínű, hogy e vitatott pontra vonatkozóan újabb dokumentumok előkerülnek, mivel a forradalmi idők és háborúk következtében rengeteg levéltári anyag semmisült meg és Vince 30.000 leveléből is alig 2.500 maradt fenn. A tisztázatlan két év mindenképpen bántotta az idős Vincét. Ha fogsága igaz, akkor bántotta lelkiismeretét, hogy ilyen megrázó élményt önreklámra használt fel és sikerekkel dicsekedett; ha pedig sohasem volt Tuniszban, akkor bizonyára azt fájlalta, hogy képes volt koholt „*story*”-t indítani el magáról.

Igaz, hogy Vince tudatalatti világában ott dolgozott valami *fogság-komplexus*: a gályarabok sorsának enyhítése, a tuniszi és algériai rab-szolgák kiváltása szívügye lett. Ezt legkönnyebben a fogság személyes élménye tenné érthetővé. Viszont érthetetlen, hogy a fogság — ha úgy igaz, ahogyan leírta — nem hatott rá komolyítólag. A fogságból az ember vagy megtörtén és idegroncsként kerül ki, vagy mint új ember, aki az életét ezután másként fogja fel. Az Avignonban előkerülő Vince pedig egyelőre még mindig az érvényesülést keresi, hiúságokat és lidércfényeket kerget.

A megtérés könnyes útja

Magától értetődik, hogy Szent Vince életének mai bűvárlói nemcsak a homályokat vették észre a múltjában. Pályafutását figyelve megállapították, hogy a külső események mögött csendes történet játszódik le, egy férfiember teljes átalakulása. Mindenkor megvolt benne a természetes becsületérzés, mely a szakadék szélén visszarántotta. Csíraszerű állapotban készségek és jótulajdonságok lappantak benne, nevelőre várva. Majd mint hamu alatt a parázs, lelkében izzás, érlelődés indult meg — „*mûrissement en profondeur*”, mint *Dodin* mondja —, csak az időnek kellett eljőnie, hogy valaki lefújja a pernyét. 1610-ben már észrevehető jelek mutatják, később adatok igazolják, hogy Vince megindult az élet-szentség felé. Egyes szerzők lelki fordulatról, az életszentség betoppánásáról beszélnek. *Daniel Rops* az első, aki nyíltan kimondja, hogy az események mögött vonuló érési folyamat nem egyéb, mint *klasszikus érte-*

lemben vett megtérés. Örök kár, hogy Vince zárkózottsága miatt nem értesülünk e fejlődés állomásairól, s mivel naplót nem vezetett, a felkutatható eseménytöredékekből és apró megnyilatkozásokból kell rekonstruálnunk a nagyjelentőségű folyamatot, „*le mécanisme de cette transformation mémorable*” — mint Brémond írja.

Vince életében a fordulópontot kétségtelenül a kiváló lelki emberrel, Bérulle atyával való megismerkedés jelentette. Az ő személye, feddhetetlen élete kinyilatkoztatásszerűen mutatja a papi hivatás értelmét: *Istennek szolgálni és a lelkeket menteni*. Bérulle felnyitja Vince szemeit és beláttatja vele, hogy ilyen történelmi időkben, amikor embertömegek várnak az evangéliumi kenyérrre, s amikor mindenfelé az erkölcsi omlás látható, egy papi ember nem keresheti önmagát, saját jólétét és érvényesülését. Minden nyomor közt, ami életútján később Vince elé tárul, a papság esetsége bántja legjobban. Mindent megtesz, hogy a francia papság megújítását önmagán kell kezdenie. E megtérés lesz központi eszméje, irányító gondolata. Az embereknek Istenhez kell térniök, mert a megtérés az idő parancsa. Mikor váratlanul egy haldokló jobbágyhoz hívják, s az öreg ember életgyónással teszi jóvá az egész életén végigvonuló szentségtörő gyónásokat és áldozásokat — először dörömböl Vince lelkén a megtérés szüksége. Nem tud aludni, hetekig e lelkipásztori élmény hatása alatt van. Kevéssel később, 1617 január 25-én, Szent Pál megtérése ünnepeán mélyen szántó beszédben a teljes megtérést, s annak főszeközét, az általános gyónást hirdeti földműves hallgatónak. Megostromolták gyónatószkékét, s akkor tapasztalhatta, hogy a megtérés tömegek igénye. Az utána következett népmissziók meggyőzték arról, hogy a lelkek sóvárognak a bűnbánat könnyes vigasztalása után. Míg másoknak a megtérést hirdette, maga is e gondolat jegyében élt; lelkiismerete figyelmeztette, hogy a saját területén is akad tennivaló.

A jelenkori moralisták közül Haring mutat rá a megtérés teológiájának időszerűségére. Tanítványa, Heinz Müller éppen az ő biztatására állította össze a „*teljes megtérés*” nagy hirdetője, Sailer művei nyomán a megtérés pasztorális-lélektani elemzését. Ezért Sailer tanítása nyomán kíséreljük meg Szent Vince megtérésének bemutatását.

Szent Vince átalakulása nem hirtelen történt. „Bolondos ifjúságától” az apostoli munka lázában égő, a francia papság szellemi vezérévé fejlődött Monsieur Vincent kiéréséig hosszú az út. Szerintünk Vince ötvenedik éve körülbelül az a határvonal, amelyen a megtérés befejezettnek tekinthető, de a Gondviselés még utána is küld egy-egy javító, kiegészítő fordulatot, amely a megtérést elmélyíti és szilárdítja. Vince megtérésének teológiai neve: „*conversio continua*”, hosszantartó folytatólagos, egymás után következő folyamatokból kialakuló megtérés. „*Conversio permanentis*”-nek is nevezhetjük, kidomborítva a megtérés állapotyszerűségét, s azt, hogy az ember egész további élete ennek a megtérésnek jegyében pereg.

Annak a megtérésnek szakaszai, amely huzamos időt igényel, bizonyos törvényszerűséggel következnek be, s lélektani következetességgel kapcsolódnak egymásba. A fejlődési fokozatok, melyeken a megtérőnek át kell mennie, nem merev elhatároltsággal jelentkeznek, mintha ma véget érne egy fejlődési fázis és holnap kezdődne az új, hanem sokszor egymásra tolódnak, s a megtérést előmozdító egyik-másik tényező csak késve következik be, vagy nyomatékolva ismétlődik. Ilyen motívum például Vince megtérésében a *halál* témája. A már említett öreg jobbágy megrázó búcsúja a földi élettől, talán először remegtette meg az elmúlás gondolatával. A lelkiélet mesterei is üdvösnek tartják a végső dolgainkról,

a halálról, ítéletről, pokolról és mennyországról való elmélkedést. Megrázó hatást tett Vincére Gondiné holttestének látása is. Az életében oly bájos és ugyanakkor különös asszony viaszszínű halotti arcán már nyoma sem volt a régi sok aggálynak és önmarcangolásnak. Azután tanúja volt Vince XIII. Lajos király majdnem két hétig tartó haldoklásának. A halál leterítette az uralkodót, és Vince elmélkedhetett a halotti ágy mellett, hogyan múlik el a világ dicsősége. A harmincéves háború és a Fronde-nak nevezett polgárháború ugyancsak a halál aratását mutatta. *Nancy* városban hónapokon át szólt megszakítás nélkül a harang. Mindenfelé a pusztulás nyomai, emberi és állati tetemek ezrei feküdtek az utcán. Ha *Szent Ignác* megkívánja az ilyen megrázó elmélkedéseknél az „*érzések alkalmazását*”, Vince számára magától értetődő „*applicatio sensuum*” volt az előtte tároló látvány. Később bekövetkeztek a képet kiegészítő árnyalatnyi „*ecsetvonások*”: barátai, munkatársai sorban meghaltak. Mintha *Beethoven* Sors-szimfóniájának híres kopogtatás-motívumát hallanánk, amely előbb halkán, később követelőbben jelentkezik, végül félelmetes erőteljességgel diadalmaskodik. Ilyen előzetes megoldozás után érthető, hogy amikor élete utolsó esztendejében valaki tapintatosan figyelmezteti Vincét, hogy jó volna készülnie az elmenetelre, szelíd mosollyal feleli, hogy már 18 éve mindennap az utolsó óra jegyében él és állandóan „menetkészen” várja a hívást.

A megtérést elősegítő eszközök közt Sailer felsorolja a *magányt és az elmélkedésre készítő csendet*. A csend-motívum Vince hangos és mozgalmas életéből hiányzik, de csak látszólag. A mélypontot jelentő két év — akár fogságban telt el, akár más, ismeretlen körülmények közt — bizonyos értelemben Vince *Manrészájának* tekinthető. Ha valóban rabszolga volt, az éjszaka csendje és napi munkája közben a nagy természet, ahol dolgozott, gondolkodásra és elmélkedésre indíthatta, Amennyiben nem volt fogoly, hanem rejtőzködött valahol, akkor emészthette a szégyen, hogy ennyire jutott s el kellett bújni a emberek elől. A fiatalembernek ez az első csend-adag még nem volt elég. A Gondiéknál töltött első évek azonban, amelyek külső aktivitás nélkül teltek és terméketlen esztendőknak tűnhettek fel, ismétlik a csend-motívumot. Ezekről az évekről írja *Cognet*: „*Úgy élt abban a nagy házban, mint egy kartauzi kolostorban, visszavonult az emberek elől. Visszahúzódott szobájába, mint egy cellácskába, s a magány annyira tetszett neki, hogy szobáját csak akkor hagyta el, ha a szeretet vagy a kötelesség parancsolta*”. A csend-motívumot mélyítik a Bérulle vezetése alatt végzett magánlelkigyakorlatai, s azok a lelkigyakorlatos magányok, amelyeket már ő adott a papság számára.

Sailer rámutat a *megpróbáltatások, szenvedések, megaláztatások* nevelő és a megtérést serkentő hatására. Biztos, hogy a hitellenes kételyek és a lelki szárazság gyötrelmes évei, valamint a társbérliőjétől elindított, mások által felkapott rágalom és lopási vád Vincénél is ebben az irányban működtek. A megkésve érkező, de Vince lelki egészségét hatásosan előmozdító megszegyenítés, mikor egyik napról a másikra menesztik az anyakirályné és az ifjú király tanácsadó testületéből, őt, aki annyira büszke volt erre a fontos és befolyásos tanácsadói tisztségére, szilárdítja a megtérés folyamatát. A Fronde idején, mikor a királyi család vidékre menekül, Vince önkéntesen közvetítő szerepre vállalkozik és átszökik az ostromzáron. Önfeláldozásáért hálátlanság a jutalom: a királyi udvar kémnek, a nép árulónak tartja. Kiábrándul az emberekből, s a csalódás a lelkiek felé és Isten felé fordítja. Más hasonló motívumokat is bőven találunk Vince életében, amelyek nem összevisszaságban jelentkeznék, hanem mindegyik a maga helyén, amikor eljön az ideje. Ezeket a mozaik-

szemeket be kell illeszteni a megtérés szakaszaiba a megfelelő helyre, s akkor mindegyik értelmet kap.

A megtérés első szakaszában Isten ébresztő szaváé a kezdeményezés. Isten kopogtat a lelken sugallataival, előre nem látott eseményekkel. Betegség, halál, súlyos megpróbáltatás — mind ébresztő szerepet kap Isten tervében. A bűnös ocsúdni kezd, látja önmagán és megfigyeli másokon a bűn következményeit. Vince az irgalmasok párizsi kórházában közvetlenül szemléli a súlyos betegeket, halandókat. A harmincéves háború ugyancsak a bűn gyümölcseit mutatja be előtte. Ember ember ellen támad, a katonák mint vadállatok pusztítják honfitársaikat, a férfiakat kivégzik, a nőket legázolják. Felégetnek mindent, gyárakat, malmokat, raktárakat. Tönkreteszik a vetéseket, kivágják a gyümölcsfákat. Pár év múlva a termelés kiesése következtében országos éhínség, nyomor és annak nyomában pestisjárvány lép fel. Holttestek tömegei tornyosulnak az utcákon, farkasok tépik a tetemeiket darabokra. Kiaszott csontvázak vánszorognak a városokban, sok faluban az egész lakosság elpusztult. Az éhezők gyökereket, fakérget, füvet esznek, a holttesteket sütik meg pecsenyének, vagy saját tagjaikat rágják... Mikor ezek a borzalmak a segítség emberfölötti feladatára indítják Vincét, ugyanakkor mint valami „*Fructus belli*” képsorozat, a bűn következményeit is szemléltetik.

A második fázisban a bűn kábulatából felelő ember megszívleli az isteni szót. A megtérés fontos szakasza ez, amelyben az akarat már engedelmeskedik a felszólításnak. Az ember együtt dolgozik a kegyelemmel. Lelkiismeretvizsgálatra kerül sor, mert a bűn megismerése elengedhetetlen kelléke a megtérésnek. A megtérő ember bűnösnek, méltatlannak vallja magát és feltámad benne a vágy, hogy vallomását Isten és az egyház előtt is megtegye. Az önmagát kereső Vince is lassan kiemelkedik önzéséből. Míg másokat lelkiismeretvizsgálatra indít, míg másoknak bemutatja a bűn utálatosságát, előtte is feltárul saját gyarlósága. Nyilvánosan, a papok és hívek előtt bűnösnek, méltatlannak vallja magát.

A megtérés harmadik fokán már nemcsak a bűn ismeretéről van szó, hanem saját bűnösségünk átéléséről. A bűnös megdöbben és elképed önmaga alávalóságától. Elhatalmasodik a bűntudat, valamint a bánat és a fájdalom a bűnök fölött. Legtöbbször itt éri utol a megtérőt a könnyek adománya. Vince is szégyeli, fájjalja fiatalokora meggondolatlanságait. Szérmesen rejtteni igyekszik régi melléfogásait, nehogy megbotránkoztassa paptársait és szerzetesleányait, akik bíznak benne, s példaképnek tekintik őt.

Az igazi megtérés — a „*metanoia*” — nemcsak bünbánatot és töredelmet jelent, hanem gondolkodásbeli megváltozást, életfordulatot is követel. Lezárja a múltat, vezekeltet a történetekért, ugyanakkor kivetkőztet a régi emberből és új emberbe öltöztet.

A bűnös szembenéz önmagával és kíméletlenül tisztázni akarja a kérdést: *Ki vagyok én és mit kíván tőlem az Isten?* Vince magánlelkigyakorlatot végez Bérulle irányítása alatt. Tíz napon át szigorú böjttel és fokozott vezeklőgyakorlatokkal igyekszik alátámasztani lelkigyakorlata mélyszántását. Lelkiatyja most szemébe mondja, hogy Isten őt nagy dolgokra választotta ki: *neki kell megvalósítania a papság és a hívek erkölcsi megreformálását.* E fenséges küldetés megpillantása először egészen lesujtja, mert most még fájóbban látja önmaga méltatlanságát. Amint azonban rádöbben eddigi céltévesztésére, vulkányszerűen tör fel benne a gyógyulás vágya is. A megtérés döntő fordulatot vesz, átcsap az akarat területére. A felzaklatott lelket most már csak egyetlen megoldás nyugtathatja meg: *visszatérés Istenhez.* A megtérés — emberi oldalát tekintve

— az erősfogadásban teljesül be. A tékozló fiú atyja elé fut, s a kitárt karok most már átölelhetik a hazatalált bűnöst. A megtérő ember Isten helyettese elé borul és bűnvallomást tesz. *A gyónással válik a megtérés szentségivé, szakramentálissá.*

Nincs adatunk arra, hogy Vince ilyen életrendező gyónást végzett volna. Szükszavúsága eltakarja ezt az igen fontos megtérési aktust. De lélektanilag egész biztosra vehető, hogy megtérését életgyónással rögzítelte. Ha ugyanis ő maga népmiszióiban és a papságnak adott lelkigyakorlataiban az életújítás nélkülözhetetlen eszközeként hirdette és nagyon ajánlotta az életgyónást, aligha hihető, hogy ezt a kiváló gyógyszert önmagán nem próbálta volna ki. Mikor emlékezetes lelkigyakorlatát végezte Bérulle vezetésével, bizonyára élt az életgyónás kínálkozó alkalmával. Egyébként ha életének lefejtett burka alól a megtérés számos félreérthetetlen motívuma bontakozik elő, az életgyónás eseményét azonban nem látjuk bizonyítva, ez a hiány csak olyan hézagot jelent, mint egy feltárt freskó csonkasága. Ha a kibontott freskó — mondjuk — egy szentet ábrázol, jól kivehető vonásokkal, a fej helyén azonban elmosódott folt éketlenkedik, nem kell különös jártasság ahhoz, hogy megállapítsuk: a képről feltétlenül a fej hiányzik. Épp így kikövetkeztethető Vince megtérési folyamatában a központi szerepet betöltő életgyónás aktusa.

A negyedik fázis: *a megtért ember új élete.* A hazatérés után béke, öröm és nyugalom ömlik el a lelken. Megízleli azt a boldogságot, hogy mit jelent Istenre találni. A multból most már nem az elkövetett bűn fáj, hanem az, hogy *ezt a bűntengert ő követte el.* A megtért ember most már hirdetni akarja Isten irgalmát másoknak is, szélesíteni és terjeszteni kívánja Isten országát. Visszatért a Szeretethez, ezért jövő életberendezésének is a szeretet lesz a principiuma. A tartós bűnbánatot, a jóvátételt, a vezeklést tettekkel akarja bizonyítani; teremni akarja a bűnbánat méltó gyümölcsseit. A szeretet extázisában lángoló, az emberek tömegeit a szeretet jegyében felemelő Szent Vince ezt a képet: a hazatalált, Istennek hűséget fogadott, idegeket-örlő és egész odaadást igénylő munkájával előbbi élete meg gondolatlanságaiért vezeklést nyújtó, *teljesen megtért ember megrázó képét mutatja.*

A Szent Vince-kutatás feladata ez: *feltárni megtérésének egész útját és bemutatni az igazi Szent Vincét.* Hibáinak megismerése nemhogy kiábrándít, hanem ellenkezőleg, közelebb visz hozzá. Szent Vince rokonszenves egyénisége most már nem ezt hirdeti nekünk: „*Csodáljatok engem!*”, hanem ezt: „*Kövessetek engem a megtérés útján, s emberi gyarlóságaitokból kimosakodva imádjátok velem együtt a megtalált Szeretetet!*”

IRODALOM. Könyvek: Hans—Urs von **Balthasar:** Vinzenz von Paul, Benziger, Einsiedeln, 1951. — **Bougaud:** Szent Vince élete. Budapesti növendékpapság kiadása, 1906. — **Calvet:** Saint Vincent de Paul, Michel, 1948; Quelques pages choisies, Spes, 1957; Louise de Marillac par elle-même, Aubier, 1958. — **Canitrot:** Le plus familier des saints, Librairie Vincentienne, Paris, 1947. — **Chalumeau:** La vie et l'âme de Monsieur Vincent, (Daniel Rops bevezető tanulmányával), Fayard, 1950. — **Cognet:** Vinzenz von Paul, Herold Verlag, Wien, 1959. — **Coste:** Le grand Saint du grand siècle. Desclée de Breuver, Paris, 1931. — **Delarne:** Sainteté de Monsieur Vincent, Cerf, 1959. — **Dodin:** St. Vincent de Paul et la charité, Seull, 1959. — **Graber:** Psychologie des Mannes, Klott, Stuttgart, 1957. — **Häberling:** Minderwertigkeitsgeföhle, Zürich, 1947. — **Häring:** Das Gesetz Christi, Wewel-Verlag, Freiburg, 1958. — **Müller:** De ganze Bekehrung, Müller-Verlag, Salzburg, 1956. — **Pfiegler:** Priestertliche Existenz, Tyrolia, Innsbruck, 1953. — **Tillmann:** Die Verwirklichung der Nachfolge Christi, Patmos-Verlag, Düsseldorf, 1950.

Folyóiratok: **Rónay György** „Az irgalmas szeretet szentje“ című tanulmánya, Vigilia, 1950. — **A Fêtes et saisons,** valamint **La Medaille Miraculeuse** ünnepi számai Szent Vincéről; **Visage de la charité** (Album officiel).